

Honismeret — honszeretet

Ha két ember összeül beszélgetni, egyszer csak befejezik, ha négy, akkor már úgy kell abbahagyni, ha sok, akkor talán nincs is vége. Nem beszélve arról amikor olyan a „fonal”, amelyen mindegyiknek van sodornivalója. Ilyenkor szinte percek alatt letelik az óra. Mire az időt jelentő képzeletbeli gong megszólal — már nem marad más, mint bízni a legközelebbiben, hátha akkor...

Igy történt ez a napokban is a Hazafias Népfront honismereti bizottságának ülésén, amikor a múlt évi munkát értékelték és az ideit tenivalókat vitatták. Kiderült, volt és van is dolga a honismereti bizottságnak.

A bizottságból dr. Juhász Antal elnök, dr. Hegyi András titkár, valamint Lednitsky András, a HNF Csongrád megyei bizottságának politikai munkatársa „különórán” kerekasztal-beszélgetésen folytatják a megkezdett:

— **Mi a feladata a honismereti bizottságnak?**

Az elnök:
— Csongrád megyében 40—50 honismereti szakkör működik, s azok irányítása, munkájuk rendszerezése, szervezése tartozik hozzánk. Külön csoportot alkotnak az általános iskolák, a középiskolák és a művelődési házak honismereti szakkörei.

— **Ök az alapszervezetek?**
— Igen, évente több mint ötszázan vesznek részt különböző pályázatokon. Az összegyűjtött anyagot aztán hozzáértők segítségével rendszerezik, s pályamunkát készítenek. Ezt mi elbíráljuk, és a legjobbakat díjazzuk.

— **Mit gyűjtenek a szakkörök?**

— Általában a szülőföldi, a lakóhelyi hagyományokat és az üzemek, gazdaságok múltjának emlékeit.

— **Mi a szerepe a népfrontnak?**

Lednitsky András:
— Módszertani tanácsokat adunk, összehangoljuk a tevékenységüket. Tapasztalatszerkeket, honismereti napokat szervezünk. A lakóhely, a szülőföld és a haza szeretetére nevelünk. A Csongrád megyei Honismereti Híradóban közzéteszük a jobb munkákat.

— **Mondhatjuk úgy, hogy a népfront szárnya alatt nevelkedik a honismereti mozgalom?**

Rábólintanak mind a hárman.

A honismereti bizottság alakulásakor, a falu változásából adódó, az életmódváltással kivesző szokások életben tartását tűzte a zászlajára.

— **Helyes az elhatározás?**

Dr. Hegyi András titkár:
— Egyértelmű válasz helyett példát említek. A szőregi monográfia a néprajzi gyűjtésekből nőtt ki. Ha nincs szakköri anyag, nincs ma kötet se. De nem ez a fő célja a gyűjtésnek, hogy minden tanulmányra egy kötetet építsünk.

Dr. Juhász Antal veszi át a szót:

— **Van tudománysegítő szerepe a honismereti szakkörnek, de nem elsődleges. Fontos, hogy beleépüljön a megismerési folyamatba. Én is mondanék példát: amikor Ruzsán felkutatott Rókabögyös nevének az eredetét,**

mindannyian gazdagabbak lettünk. Akik csinálták, megismerték a történelmet, megismerték szűkebb hazájukat. Mi viszont megismertük Ruzsát. Ezt értem a folyamatot; amely a hazaszeretet fogalmáig visz bennünket.

Újra a titkár:
— Talán még ennél is többről van szó. A forma, amibe öntjük a mozgalmat: a helytörténeti kutatás, a néprajzi gyűjtés, a krónikaírás, a tartalom, ami mindent megölti: a cselekvő hazafiság az internacionalista gondolkodási mód.

— **Kicsit „elhajóztunk”, mert az internacionalizmus messze esik a ruzsai homokvilágból.**

A népfront politikai munkatársa visszafordítja a kormányt:

— **Ha a kettőt együtt szemléljük, akkor adódik a fő feladatunk: egyformán segítjük a hagyományt és a politikát.**

— **Néhány példával aláfestené a bizottság jelenlegi munkáját?**

Dr. Juhász Antal válaszol:

— **Szegeden, a Bartók Béla Művelődési Központban helytörténeti, néprajzi szakkör működik, most alakul az üzemtörténeti szakkör. A földrajzi nevek gyűjtésével már majdnem készen állunk. A megye közséjének negyede még hátra van, de az öt város utcaneveinek felkutatása már megtörtént. Az anyagot rendszerezük.**

Dr. Hegyi András folytatja:

— **A munkásmozgalmi hagyományaink feltárására fordítottuk időt és energiát, hogy a „hősor” hitelesen megmaradjon. Sokszor a források igen hézagosak. Ilyenkor felkeressük az idősebb kommunisztákat, hogy mondják el harcaikat, fiatalkori élményeiket. Összevetjük a meglévő írásos dokumentumokkal és a történésszel levonja a megfelelő tanulságot. Hitelessé válik a kor. Megmarad a múlt és a jelen a jövőnek.**

A honismereti bizottság vállalkozott, hogy „egy szakba szedje” a népelet szellemi értékeit és tárgyi emlékeit, s így természeti, történelmi és művészeti értékeink nem vesznek kárba.

Majoros Tibor

Hulló levél, sárga levél...

Emlékezés Dankó Pistára

Szeged híres nótafája, Dankó Pista 75 évvel ezelőtt, 1903. március 29-én halt meg. A jeles nótaköltő életét szegedi kutató, dr. Csongor Győző dolgozta fel. Kéziratok könyvből összeállított sorozatunkkal emlékezzünk Dankó Pista jubileumára.

1. Hetvenöt esztendővel ezelőtt törtött el a hegedűje. A pacirtadal elhallgatott, de a dalköltő műve folyton színesedve, szívárványivét húzott dalköltészetünk egére. A századfordulótól napjainkig elteltek háromnegyed század osztatlan sikereinek időszaka. Alig telik el nap, hogy a rádió műsorra ne tűzné valamelyik szerzeményét. Örökösei, ha élnek még, vagyont szerezhetnének „szerzői jogdíjának” örököből...

De hisz örököse az egész magyar nemzet... Életművéhez eddig csupán kiszínezett életregényeken, bizonytalan értékű legendákon keresztül juthatunk. Kortársai — s talán sokan halála után is — csupán a cigányt látták benne, egy tartozékát az úri Magyarországnak. S akik kultusz akartak csinálni életművéből, csak romboiták az igazi emléket...

Próbáljuk összegyűjteni a hiteles emlékeket. Induljunk ki saját, kurtára fogott „önéletrajzából”, hol már az elején megdöbben az a kifejezés: „...mellékelem az élettem szurkos fonalát...”

Mi ez? Cigánysors? De még fájóbb az, amivel befejezi az „önéletrajz-levélét”: „...Születtem ott, ahol szívem terem. Mindenki tudni fogja, hogy hol születtem.” Nem írja ki szülővárosa nevét. Dalaiban sem. Képletesen írja, ha írja is: „Künn a pusztán, Atokházán születtem...”

Szülővárosa soha nem ölelte keblére, míg élt. A nótaköltő vallomása szerint, ami őt életén át igazán pártfogta az a magyar sajtó volt. Innen kerültek ki igaz barátai, tisztelői, írók, költők, újságírók — bohémek. De nem pártfogolta a város, érteve rajta természetesen a vezető réteget. A város urai még mint rongyos, koldus, kócos fiatal cigányt ismerték Dankó Pistát, s úgy vélték, ez csak nem válhat velük egyenrangúvá.

Ha most életművével foglalkozunk, kettős okból tesszük:

Először, mert szeretnénk törleszteni valamiképp szülővárosunk nevében, másrészt, valljuk be, mi „lokálpatrióták” nem szeretünk sohasem a beérkezettekkel törődni. Régi igazság, menél jobban verik a diófát, annál bővebben terem. Hát ez vonatkozhat a nóta fájára is... Meg aztán: a nótaköltő nyomorúságos szegedi életével, indulásával szeretnénk bővebben foglalkozni. Késerség, lenezés, nyomorúság — ezek mind szükségese egy olyan művészethez, mely nem egészen erről a földről való. A fővárosi, sikerrekből, dicsőségekben fürdő Dankó Pistával, az orfeumlátogató, kuplékkal kísérletező muzsikussal foglalkozzon más, ne vidéki, inkább a fővárosba való valaki más...

Maradjon hát nekünk a közös szülőföld: Szeged. Az ehhez fűződő, szomorúbb része életének. Nem akarunk foglalkozni Dankó Pistával, mint „zehezszó”-vel sem. Ez a szakemberek feladata. Egy bizonyos, hogy zenei járnlanságához képest meglepően sokra vitte. De gondolkunk arra, volt-e egyáltalában erősebb valami, mint a muzsika, mely a beteg dal-

költőt ehhez a sárgyolítóhoz köthette?

Ami bizonyos: muzsikája érték. Tehetségének, zeneiségének mérhetetlen gazdagsága, ami már szerencsének is nevezhető. Ne feledjük el, a nótaköltő sikerei tetőpontján a millenáris időkben állott, amikor az volt a jelző: nem is annyira tudás kell a muzsikához, mint inkább szív. Dankó Pistának megvolt a szíve, csak a tüdeje volt gyenge hozzá...

Szeretnénk rámutatni arra, mi minden kötötte a dalköltőt népéhez, a népdalhoz. Szeretnénk foglalkozni fő érdemével, országos dalkörűtja megszervezésével, s mással, amiről eddig nem sokat beszéltek.

Egy hasonlat nem hagy nyugton bennünket.

Manapság sokat foglalkoznak San-Remo dalfesztiváljaival. Itt születnek a modern táncdalok, világszámok. Ki gondol vajon arra, hogy volt egy idő, a század fordulóján, amikor ebben a Földközi-tenger melléki városban a sors különös szeszélye folytán egy beteg magyar cigány volt a dalkirály...

Csongor Győző
(Folytatjuk.)

Közös tudományos kutatás

Polimode néven szovjet és amerikai oceanológusok közös kutatási programot választottak meg. A közös tudományos munka színhelyül az úgynevezett Bermuda háromszöget — az Észak-Atlanti-óceán délnyugati részén levő Bahama-szigetek és a Bermuda-szigetek közötti térséget választották ki. A program első szakaszában előírt kísérleti munkát már befejezték.

Ezzel kapcsolatban V. G. Kort, a szovjet expedíció vezetője elmondta, hogy a Polimode-program alapvető célja az óceánban nagy térségekben megfigyelhető örvénylő mozgás és az örvények egymás közötti, illetve az áramlatokkal és a közeli légrétegekkel való kölcsönhatásának tanulmányozása.

A kísérletek térségül választott terület meglehetősen nagy — 300 ezer négyzetkilométer, amelyet 40 kilo-

méter oldalalú négyzetekre osztottak fel. A szovjet kutatók minden egyes négyzetben szondázták az óceán felső vízrétegeit. A vizsgálandó körzet 19 pontján az áramlatok paramétereit, illetve az egyes vízrétegek hőmérsékleti jellemzőit rögzítő műszerekkel ellátott önműködő mérőberendezéseket bocsátottak vízre. Az expedíció hat kutatóhajójáról 20—30 naponként hidrológiai felmérést végeztek az egész vizsgált térségben.

A szovjet expedíció számára kijelölt területtől délre hasonló munkát végeztek az amerikai oceanológusok is. A szovjet és az amerikai kutatók kicserélték egymással operatív kísérleti adataikat, összehasonlítva a műszerek szolgáltatott információit.

A kísérletek befejezése 1978 második felében várható. (APN)

Szolimán levele Pestre ért

Nem térhetünk ki minden egyes dokumentumra, amely gyűjteményünket 1977-ben gazdagította — a kutatás majd ismertetni, hasznosítani fogja őket — írja évi jelentésében dr. Windisch Éva, az Országos Széchényi Könyvtár kézirattárának vezetője.

Az is jelentős gyarapodásról ad számot azonban, ami a múlt évi beszerzésekből helyet kaphatott a jelentésben. Van benne majdnem 1000 éve íródott kódextördek és XX. századi írói hagyományok is.

Az említett XI. századi kódextördek sokáig egy későbbi keltű kódex kötéseként lappangott. Egy további kódextördek is előkerült hasonló módon, ez is a középkorból való, s érdekessége, hogy a hasonló munkák többségétől eltérően nem latin, hanem görög nyelven írták. A két becses írományt most kutatók veszik kézbe, azzal a halvány reménnyel, hogy régiségértékük mellett valamely magyar vonatkozásukat is sikerülhet kideríteni.

Londonból, vásárlás útján került Budapestre Szolimán szultán Párizsba címzett levele, amely a XVI. század közepén íródott, s a szultánnak Magyarországgal kapcsolatos terveiről tudósít. A XVII. század végéről való Teleki Pálnak, Teleki Mihály erdélyi kancellár fiának emlékkönyve, amelyet Európában számos városában, egyetemén neves tudósok írtak tele. A magyar tudósok közül Pápai Páriz Ferenc is a bejegyzők között szerepel.

Kevesebb régi, de történeti szempontból jelentős egy 1849-ből származó levél; Hajnik Pál rendőrőrnök írta, a címzett pedig Szemere Bertalan, az első magyar felkelés kormány bűnyomizsere, a debreceni kormány miniszterelnöke volt. Hajnik a levelet augusztus 18-án,

fél órával Törökországba való menekülése előtt írta, s a többi között a Görgey által hazatérőként kivégeztetett Zichy Ödöntől elkobzott gyémántkincs sorsáról közöl érdekes adatokat.

A századforduló művészeti életének érdekes vonatkozásait adja Vastagh György műkereskedőnek, a Vastagh művészcsalád tagjának levelezése festőkkel, szobrászokkal és műgyűjtőkkel. A Vastagh-gyűjtemény egy Arany Jánostól származó és Eggenberger-féle könyvkereskedésnek szóló megrendelést is tartalmaz.

A pénz vásárlóereje és a fogyasztás

A pénz, az ár, a fogyasztás és kölcsönös összefüggéseik problémáit iránt az utóbbi időben fokozódott mind a tudományos érdeklődés, mind pedig az anyagi szükségletek kielégítésére áruvásárlás útján kényszerülő mindennapi ember érdeklődése is.

Sokszor hangoztatott, közismert gazdasági igazság, hogy elfogyasztani csak azt lehet, amit megtermeltünk. Valóban, a fogyasztás és termelés illetőleg a gazdasági fejlettség között szoros a kapcsolat. Bizonyos számítások szerint azonban például a cukorfogyasztásunk egyre inkább meghaladja azt a szintet, melyet gazdasági fejlettségünk alapján elvárhatnánk. Igaz, ebben közrejátszik a pálinkafőzésre, borcukrozásra a törvényes rendelkezésekkel ellentétesen felhasznált cukor is. Hús fogyasztási szintünk pedig a nálunk másfélszer-kétszer fejlettebb országok szintjét is eléri, vagy azt meg is haladja. Hasonló a helyzet a lisztfélések fogyasztási szintjével, nem is beszélve a magas zsirfogyasztási szintünkről. Fejlettségünkhöz mérten tehát e termékekből „parazlonak” tekinthető fogyasztásunk. Vegyük ehhez hozzá, hogy — talán a zsírt kivéve — ezek a termékek a világpiacon keresettek. Érdekes viszont, hogy a tejfogyasztásunk a biológiailag kívánatosnál és fejlettségünkhöz mérten is alacsonyabb. Zöldség- és gyümölcsfogyasztásunk a miénkhez hasonló földrajzi adottságú országokhoz képest szintén kevesebb a kívánatosnál. Dohányzásban a világranglista harmadik-negyedik

helyét foglaljuk el. Igaz, az alkoholfogyasztás és gazdasági fejlettség között nincs mérhető kapcsolat. magas fogyasztási szint párosulhat alacsony gazdasági fejlettséggel, és fordítva, mégsem félhetjük kedvezőnek, hogy e tekintetben is a világ élvonalába „küzdöttük fel” magunkat. Elelmiszer-fogyasztásunk mai helyzetének kialakulását sokan sajátos árrendszerünkre vezetik vissza.

E néhány példa is rávilágít arra, hogy ki, mennyit, miként és milyen anyagi javakat fogyaszt, s veszi igénybe különböző szolgáltatásokat, nem a termelés általános színvonalát alapján határozódik meg közvetlenül. A termelés és fogyasztás közé ékelődik ugyanis, mint közvetítő, az elosztás és a forgalom egész folyamata, melyek maguk is viszonylagos önállósággal rendelkeznek. Ez a tény a fogyasztás differenciált megközelítésére ad lehetőséget.

Mindezen túl azonban ki tagadhatná a mindennapos gyakorlat ama igazságát, hogy az élet, az életlehetőségek, a fogyasztás maga az anyagi feltételeket megtestesítő pénzre koncentrálódnak. Az emberi életérzés általános szabály szerint pedig az élni akarás, sőt a megélni akarás. Élni, ha lehetséges, nem nehezen és nem is rosszul, hanem egyre jobban. Ma jobban, mint tegnap, és holnap jobban, mint ma. Noha, ami igazán számottevő, az nem anyagi javaink mennyisége, hanem életünk minősége, mégis, mai életünket az egyén, a háztartás, a vállalat, a nemzetgazdaság és a világgazdaság szintjén egyaránt a pénzköz-

pontúság át-meg-át-szövi. Az anyagi (pénz-) szemlélet terhőditása miatt az embereket valamiféle erkölcsi magasságból hibáztatni minden további nélkül így nem lehet, nem indokolt. Inkább elgondolkodtat az, hogy az emberek a népgazdasági érdekre való apellálást hallva, szinte feltételes reflexként a pénzterácákhoz nyúlunk, mert úgy érzik, hogy az anyagi élet valamely területén korlátozzák őket. Gazdasági reformot hajtottunk végre, de vajon van-e ezzel összhangban álló szemléletreform, pedig erre szükség van, hogy a szocialista társadalom saját természetének megfelelően működjön.

A pénz, „mint olyan”, egyértelműen konkrét, történelmileg azonban sokértelmű társadalmi rendszerként, még társadalmi osztályonként is nemcsak mennyiségi különbségei, hanem a benne levő (általa közvetített) emberi viszonyok jellege, valamint a tárgyi és humán tartalom belső-külső aránykülönbségei szerint is. Ma nálunk a pénz egyszerű hétköznapi valóság mint jövedelem, mint fizetés, melyet az összes törvények értelmében meg kell dolgozni. Az más kérdés, hogy mennyi pénzért, kinek, mennyit, mit kell dolgozni. A pénz így emberi méretűvé vált sántán emberfelettségeké. Olyan eszköze az államnak — melynek születésekor a bábák a pénzverde, a bank és a pénzügyminisztérium —, amelyben mint jövedelemben, az emberek eléggé közvetlenül és teljesen egyértelműen le tudják mérni társadalmi helyzetüket, megbecsülésüket. A dolgozó megkapja a fizetését aszerint, hogy munkája mennyire hasznos, értékes a társadalmi, politikai, gazdasági és tervezési célok szempontjából. Ennek az értékelésnek a mértékétől függ, hogy az emberek miként tudnak élni: könnyen, nehezen, vagy irigylt módon. A pénzzel tehát értékeltünk, illetve értékelődünk. De vajon ho-